

BANKACILIK, SERMAYE YETERLİLİĞİ VE YENİ EKONOMİ PROGRAM

Selim SOYDEMİR*

ÖZ

Bankacılık ekonominin döngüsünün tamamlanmasında olmazsa olmaz bir fonksiyonu yerine getirmektedir. Bu amaçla fon fazlası verenler ile fon açığı verenlerin buluşmasını temin etmektedir. Dolayısıyla bankacılığın etkin ve işlevsel çalışmasını sağlamak bütün ekonomik karar vericilerin görevleri arasındadır. Dünya tecrübesi, sistemin düzgün işlenmesini teminen emniyet/güvenlik sistemleri geliştirmiş ve “ne kadar risk o kadar sermaye” yaklaşımıyla Basel Accord ile başlayan bugün Basel III ile devam eden sermaye yeterliliği uygulamalarını kural haline getirmiştir. Ancak sermaye yeterliliği oranının matematik yapısı ve düzenleyicilere tanınan “karşılık ayrılması” ve “riske esas değer” gibi oran belirleme yöntemleri sonunda risk gerçekleştirmelerinin ilan edilenlerden farklı olabilmesi kuşkularını artırmaktadır. Ekonominin canlanması açısından banka kredilerinin artırılmasına yönelik sermaye yeterliliği uygulamalarının problemleri ileriye erteleyecek sonuçlar doğurabilecektir.

Anahtar Kelimeler: Bankacılık, Sermaye Yeterliliği, Kredi, Ekonomik Program

JEL Sınıflandırması: JEL G21, G18, G28

* Dr. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, İktisat Bölümü ve Başkent Üniversitesi İİBF İktisat Bölümü öğretim görevlisi, selimsoydemir@gmail.com

Makale Gönderim Tarihi: 10.05.2019

Makale Kabul Tarihi: 21.06.2019

BANKING, CAPITAL ADEQUACY AND NEW ECONOMIC PROGRAM

ABSTRACT

Banking is an essential aspect for the completion of economic system cycles. To that end, it provides the matching mechanism of fund surpluses and fund deficits. Therefore, ensuring the effective and functional operation of banking is among the main duties of all economic decision makers. The world's experience has developed safety nets in order to ensure the proper functionality of the banking system and with the "the more risk the more capital" approach it provided the rule of capital adequacy starting with Basel Accord at first and continuing nowadays with Basel III. However, the mathematical structure of capital adequacy ratio and the ratio description methods that are given to regulators such as "provisioning" and "risk weighted assets" increase the doubts about realizations of risks being different than the disclosed. Easing, implementation of capital adequacy regulations to boost economic growth may have consequences that will postpone the problems forward.

Keywords: Banking, Capital Adequacy, Credit, Economic Program

JEL Classification: JEL G21, G18, G28

1. Giriş

Kapitalizmin özelliklerinden birisi girişimcilere ve hatta tüketicilere borçlanarak kapasitelerinin, gelirlerinin ötesinde iş veya tüketim yapmalarını sağlamasıdır. Bu süreçte borçlanma imkanını yaratan ve sunan ise esas olarak bankacılık sistemidir. Bankacılığın mevduat sahiplerinin kullanmadığı satın alma gücünü başkalarına kiralarak onları kullanıma sunması ekonomi ekonomik döngünün devam etmesini sağlamaktadır. Söz konusu rolün önemi, bankacılığın, bugünkü ekonomik sistemlerde gerek bankacılar gerekse yöneticiler tarafından “korunması gereken” ve “yangında ilk kurtarılacak” kurum olarak değerlendirilmesini ve o nedenle de daha çok düzenlenmesini getirmektedir.

Bankaların kredileri bollatırması ekonominin canlanmasına (daha çok tüketim ve yatırım), kısması da ekonominin daralmasına yol açmaktadır. Son yıllarda Türkiye’de uygulanan ekonomik politikaların önceliği bankaların kredilerini daraltmasının önüne geçmek ve daha da ötesinde artırmak olmuştur¹. Bu süreç Minsky’nin “Finansal İstikrarsızlık Hipotezini” hatırlatmaktadır (Minsky 1992).

Bu çalışmada önce bankacılık ve bankacılığın ekonomik rolü kısaca ele alınacak, ikinci bölümde de bankacılığı üstlendiği bu role karşın taşıdığı riskler yüzünden de emniyet sistemi (safety networks) ile bankacılık faaliyetlerinin kontrolden çıkmasının önüne geçilmesinin yolları tartışılacaktır. Üçüncü bölümde sermaye yeterliliği, dördüncü bölümde de Türkiye’deki sermaye yeterliliği tartışılacaktır. Son bölümde ise ekonomik programlar ve kredilerin artırılması süreci sermaye yeterliliği kapsamında değerlendirilmektedir.

2. Genel Olarak Bankacılık

Banka, finansal piyasalarda fon arz ve talebine aracılık yapan ve bu amaçla da başkalarından borçlanarak (mevduat, kredi veya borçlanma araçları ihraç ederek veya pay senedi ihraç ederek) topladığı fonları öncelikle fon talep eden ekonomik birimlere kredi olarak aktaran, başka şirketlerin sermayesine katılan ve diğer finansal faaliyetleri yerine getiren özel olarak düzenlenen ve denetlenen bir ticari kuruluştur.

Bankaların birer ticari kuruluş olması, kâr olgusunun faaliyetlerinin temelini oluşturmaktadır². Bankaların ana kâr kaynağı da mevduata ödedikleri faiz (fonlarının maliyetleri) ile kredilerden aldıkları faiz (fon kullanımlarından aldıkları faiz, ücret ve komisyon) arasındaki farktır. Bu nedenle bankaların daha çok kredi vermesi kârlılıkları açısından vazgeçilmezdir ve kasalarında faiz getirmeyen para tutmaları da o kadar maliyetlidir (Soydemir S. ve A.Akyüz 2015, 30-69 ve Soydemir 2018).

Toplanan mevduatın kredi olarak verilmesi, verilen kredilerin mevduat olarak sisteme geri dönmesi ve tekrar kredi verilmesi, banka parası yaratılmasını doğurmaktadır. Bu da kullanılmayan satın alma gücünün sürekli olarak artırılarak, bunu talep edenlere aktarılmasını

¹ Kredi kaynakları büyüme, verimlilik artışından ziyade (Dalgin B. ve G. Sak2019) kredilerin artışının getirdiği tüketimin ve inşaat yatırımlarının artışından kaynaklanmaktadır. Ancak bu süreç yeterli gelir yaratamadığı taktirde kredilerin geri dönmeme riskini artırmaktadır.

² Kamu bankalarının kâr amacıyla çalışıp çalışmaması ise bir hayli tartışmalıdır. Özellikle, halka açık kamu bankalarının kâr yapmaması veya çeşitli gerekçelerle kâr yapmamayı öne çıkarmaları işin doğasına terstir ve bu nedenle de Sermaye Piyasası Kanunu açısından bir hayli tartışmalıdır.

getirmektedir. Dolayısıyla bu mekanizmanın bir yerinde aksamaması, sistemin ödeme güçlüğü içine düşmesini getirebilmektedir.

Bankaların mevduat sahiplerinden topladıkları kaynakları fon talep edenlere daha uzun vadelerle aktarması, birincisi vade uyumsuzluğu ikincisi de bilgi sorunu olmak üzere sistemin ana risk kaynaklarını oluşturmaktadır

a. Fon Kaynakları ve Kullanımları Arasındaki Vade Uyumsuzluğu

Mevduatların istendiği zaman paraya çevrilebilmesi ve bankaların da kredilerini bir sözleşmeye ve belirli bir vadeye bağlı olarak vermelerinden dolayı “vade uyumsuzluğu” sorunu çıkmaktadır. Sorun, bankalar tarafından likit varlık tutarak, zorunlu karşılık ayırarak, bankalar arası piyasalardan borçlanarak ve/veya sürekli mevduat girişi sağlayarak çözümlenmektedir. Mevduat (katılım hesabı) sahipleri bir şekilde korkup (panikleyip) mevduatlarını çekmek istediklerinde bankalar bu çekişi karşılayamaz duruma düşeceklerinden ödeme krizi doğacaktır. Dolayısıyla, bankacılığın karşılaştığı en önemli risk mevduatın ortalama vadesi ile kredilerin ortalama vadesi arasındaki uyumsuzluktur (vade uyumsuzluğu), nitekim bu nokta birçok finansal krizin başlangıç noktasıdır¹.

b. Bankacılıkta Bilgi Sorunu

Mal piyasalarında alınıp satılan mal bellidir, test edebilir ve üstelik tüketiciyi koruma yasalarının koruması altındadır. Finansal piyasalarda işleme konu olan ise geleceğe yönelik sözdür, vaatlerdir. Hiç kimse gelecekte ne kadar kazanacağını garanti edemeyeceğine veya iflas edip borçlarını ödeyemez hale gelip-gelemeyeceğinin bilinmemesinden dolayı ortaya konulan sadece sözlere güvenilir ve bu sözlere güvendir.

“Sözler” işleme konu olduğuna göre, yükümlülük altına girenlerin (bankaların mudilerine karşı ve kredi alanların da bankalara karşı) yükümlülüklerini yerine getirip getiremeyeceklerine ilişkin “bilgi” hayatidir. Bilginin doğruluğu, tamlığı ve zamanında ulaşıp ulaşılamaması “güven” olgusunun temelini oluşturur.

Fon verenler karşı taraf hakkında yeterli bilgiye sahiplerse kararlarını doğru verebileceklerdir. Doğru bilgi arttıkça da karşı tarafa olan güvenleri güçlenecektir. Ancak, her türlü ilişkide olduğu gibi bir taraf diğerine göre daha fazla bilgiye sahip olduğunda ortaya çarpık bilgi sorunu çıkacaktır. Çarpık bilginin varlığı da tersi seçim sorununu ve istismar (ahlaki) riskini ve “işlem maliyetlerini” arttıracaktır (Soydemir S.2018).

Bankalar tersi seçim sorunuyla karşı karşıyadırlar. Bankadan kredi talep eden kişi/şirket, bankanın “kredi vermek istediği veya vermek istemediği kişi midir?” sorusunun cevabı yaratılmak durumundadır. İkinci sorun ise alınan kredinin amaçlar (borç verenin borçlanıcının veya kaynaklarını başkalarının kullanımına sunanların, kaynakları kullananların bütün hareketlerine hâkim olamamasından kaynaklanan) doğrusunda kullanılıp kullanılmayacağıdır, istismar riskidir. Her iki sorunun çözümü için ise bilgi üretilmesi, bu bilginin zamanında tam ve doğru bir şekilde paylaşılmasına ve üretilen bilginin değerlendirilmesine bağlıdır.

¹ Düzenlemelerin bankaları koruma altında tutması bankaların “nasıl olsa batmamıza izin vermezler yaklaşımla” istismar edilmeye açık bir konuyu doğurmaktadır.

Tersi seçim sorunlarının yarattığı riski en azlayabilmek, verdikleri kredinin ve faizinin geri dönüşünü sağlayabilmek için bankalar istihbarat birimleri kanalıyla bilgi toplamakta, bunları analiz etmekte, özel kredi sözleşmeleriyle müşterilerine kredi vermektedir. Söz konusu bilgi üretme ve değerlendirme çalışmaları da işlem maliyeti dediğimiz maliyetle yüz yüzedir.

Görece büyük, kurumsallaşmış, ticari ve kredi geçmişi olan şirketlere kredi verirken bu süreç daha kolay işleyebilmektedir. Ama küçük ve kredi piyasasına yeni gelen şirketlerde ise bahsi geçen bilgilerin üretilmesi çok maliyetli olabilmektedir. O nedenle bankalar, kredi verirken de özellikle teminat (ipotek uygulaması) ve garanti (bir başkasının garanti vermesi, büyük ortağın kişisel malvarlığı ile kefaleti) gibi kredinin geri dönüşünü garantiye alan yollara başvurumaktadırlar.

İstismar riskini (moral hazard) azaltmak için uygulanan yöntemlerden birisi de kredi alanlardan teminat ve veya garanti almak, yeterli büyüklükte öz kaynak talep etmektir. Teminat ve öz kaynak ile bankadan kredi alanın krediyi batırması halinde kendisinin de kaybetmesini sağlayacak, böylece krediyi daha verimli kullanmasını destekleyecek mekanizma oluşturulmaya çalışılmaktadır.

Kredilerdeki teminat, garanti ve öz kaynak gibi şartlar özellikle küçük ve orta ölçekli firmaların veya yeni işe başlayan girişimcilerin (risk sermayesi girişi) bankacılık kaynaklarına ulaşımını engelleyebilmektedir. Bu çerçevede bazı devletler kredi garanti fonu uygulamasına gitmişlerdir. Bu durum kredi alamayan girişimlere devlet tarafından garanti verilmesi (devletin müteselsil kefil olması veya Kredi Garanti Fonu) sayesinde düşük maliyetli kredi alabilmelerine imkân yaratmaktadır. Kredi garantisi varlığı ise istismar riskini yükseltmektedir.

3. Emniyet Sistemleri

Bankalar mevduat sahiplerinden topladıkları fonları işletme ve yatırım sermayesi ihtiyacı içinde olanlara ve bu günkü gelirleri tüketimlerini karşılamayan hane halklarının gelecekteki gelirlerini bugünden tüketmelerine imkân verecek şekilde onlara kredi vererek ekonominin üretim, satış (tüketim), tekrar üretim döngüsünün hızlanmasını ve dolayısıyla da ekonomik büyümeye katkı sağlarlar. Kredilerin vadesinde geri dönmesi aldıkları borç veya mevduatların geri ödenmesi açısından önemlidir. Aksi halde bu dengenin bozulması bankaların yükümlülüklerini yerine getirememesi demektir ki, ekonomik döngünün devam etmesi imkânını da ortadan kaldıracaktır. Kredilerin geri dönmemesi finansal ve devamında da iktisadi krizlerin başlangıcını oluşturabilecektir.

Bankaların “yükümlülüklerini yerine getirememe risklerini” azaltmaya yönelik düzenleme ve uygulamalar “emniyet sistemi-safety net” olarak adlandırılmakta ve mevduat sigortası, zorunlu karşılıklar, sermaye yeterlilikleri, varlık (kredi) kısıtlamaları, piyasa disiplini, denetim (iç, dış –kamu ve bağımsız dış denetim), merkez bankalarının kredi kanallarının açık olması ve hükümetler tarafından organize edilen kurtarma operasyonları¹ içermektedir.

¹ Herhangi bir bankanın hükümet tarafından kurtarılması, örneğin devlet tahvili verilerek sermayesinin güçlendirilmesi veya güçlü bir banka ile birleştirilmesi halinde operasyonun maliyeti vergi verenler ve kaynakların o bankaya gitmesi nedeniyle gelir kaybına uğrayanlar tarafından karşılanacaktır. Bankanın operasyona konu olmasına neden olan faaliyetlerden yararlananlarla maliyeti taşıyanların aynı olmaması “bedavacılık” sorununu yaratacaktır.

Emniyet sistemleri, bir yandan sistemin güvenilirliğini bir yandan da ahlaki riski (moral hazard) artırmaktadır. “Nasıl olsa hükümetler veya merkez bankası bizi kurtarır” yaklaşımı onların kredi veya yatırım politikalarını iktisadi gerekçeler dışına çıkarmaya yönlendirebilir. Banka yöneticilerini son derece riskli kararlar vermeye yönlendirebilir ve/veya bu korunma sistemlerini istismar etmeye yönlendirebilir.

Bu çerçevede batırılmayacak kadar büyük (too big to fail) kavramı önem kazanmıştır. Bazı bankaların veya batmasının ekonomiye büyük zarar vereceği düşünülen kurumların (şirket, müteahhit vs.) batmasının engellenmesi için hükümetler tarafından düşük maliyetli (hatta maliyetsiz) kaynak aktarılması veya o firmaları kapatmaktan kaçınma eyleminden yararlanma olarak değerlendirilebilir. Bu da düzenlemelerin (istikrara verilen önemin) istismar edilmesidir ve sistemlerin uğraştığı bir istismar riskidir.

Bankalar da herhangi bir şirket gibi ellerindeki kaynakları verimli bir şekilde kullanmak, ekonomideki önemlerinden dolayı da likit kalmak, aktiflerini ve yükümlülüklerini (pasiflerini) ödeme güçlüğü içine düşmeyecek şekilde yönetmek durumundadırlar.

Bankaların yönetiminde dikkat edilmesi gereken 4 temel ilkedden bahsedilebilir¹. Bunlar;

- i. Likidite Yönetimi
- ii. Aktiflerin Yönetimi
- iii. Yükümlülüklerin Yönetimi
- iv. Sermaye Yeterliğinin Yönetimidir.

Çalışmanın kapsamı bakımından bunlardan sadece sermaye yeterliliği yöntemi ele alınacaktır.

4. Sermaye Yeterliği Yönetimi ve Basel Kuralları

Sermaye yeterliği bankanın veya finansal kuruluşun sahip olduğu risklerle orantılı sermayeye sahip olması olarak veya sahip olduğu sermayeyle orantılı risk üstlenebilmesi olarak tanımlanabilmektedir. Finansal kuruluşun sermayesinin risklerine oranı olarak da ele alınmaktadır (Uludağ D.2001:19-21; Dimson E. And P.March 1995; Geçer T. 2015, Hazar A. Ve Diğerleri (2017) ve Soydemir S. ve A.Akyüz 2015: 390-394).

Sermaye yeterliliği uygulamasının amaçları,

1. Kriz sırasında güvenli bir alan oluşturarak “düşmelere” ve “çarpmalara” karşın bir yastık oluşturmak,
2. Kârlılığı artırmak ve/veya başka nedenle risk arttıkça sermaye artırımı ve/veya riskli varlıkların tasfiyesini zorlayarak büyük ortakları ve yöneticileri muhtemel istismardan uzak durmaya zorlamak ve
3. Yeterlilik tablalarının yayınlanmasıyla finansal kuruluşların kamuoyunu aydınlatması olarak üç başlık altında toplanabilir.

Sermaye yeterliliği yönetimi, bankaları ekonominin parlak dönemlerinde biraz olsun yavaşlatmakta, zor dönemlerinde de emniyetli alan yaratmaktadır.

¹ Mishkin F.S. ve S.G.Eakins 2006:431-438 ve Madura J. 2015: 521-550

Sermaye Yeterliği Oranı (SYO) banka kârlılığını etkilemektedir. Diğer şeyler eşit varsayımı altında sermayenin azalması (veya aynı sermayeye göre daha çok kredi verilmesi) sermaye sahiplerinin (hisse senedi sahiplerinin) kârlılığını artırırken, sermayenin azlığı ise ekonomik kriz veya kredi verilen/yatırım yapılan bazı alanlarda işlerin ters gitmesi halinde verilen kredilerin ödenmemesi durumlarında bankanın iflası riskini artırmakta ve ekonominin döngüsünün kırılmasına yol açacaktır.

Vurgulanması gereken bir nokta güvenlik ile hisse sahiplerinin kârları arasındaki tersine ilişkinin varlığıdır. Güvenlik katsayısı artıkça, banka hissedarlarının kâr ihtimali azalacaktır, o nedenle de sermaye yeterliği uygulamaları bu riski kontrol altına almaya yönelmiştir.

Finansal sistemlerin güven içinde ve sistemik riskten¹ mümkün olduğunca uzak kalarak çalışmasını sağlamak için geliştirilen bir uygulama Basel kriterleri olarak bilinen düzenlemelerdir.

SYO, Basel II'nin yayınlanması ile içerik değiştirmiş ve risk karşılıklarını da içerecek şekilde düzenlenmiştir (BIS 2010), sermaye yeterliliği oranının (öz kaynaklar/risk ağırlıklı varlıklar) en az %8 olması istenmektedir. Risk ağırlıklı varlıkların (Kredi Riskine Esas Değer+Piyasa Riskine Esas Değer+Operasyonel Riske Esas Değer) $\leq 12,5 \cdot \text{Öz kaynak}$ olması zorunludur².

“Riske esas değerler” sermaye yeterliği düzenlemelerinde ve öz kaynaklar da öz kaynaklara yönelik düzenlemelerde belirlenmektedir. Örneğin kredilere risk ağırlığı verilmekte, kredi %50 risk ağırlığına tabi ise 200 Türk Liralık kredinin riskine esas değeri 100 Lira olacaktır. Diğer riskler 0 ise oranın riske esas değerler toplamı $100+0+0=100$ olacaktır. SYO = %8 ise; banka 100 Türk Liralık bu risk grubundaki kredileri için $100 \cdot 0,08=8$ Türk Lirası öz kaynağa sahip olması gerekecektir. Bankanın öz kaynakları bu rakamın üzerinde ise banka daha çok kredi verebilecek durumdadır. Bir kredinin (varlığın) risk ağırlığının düşürülmesi bankanın kredi verme kapasitesini artıracak ve daha çok kredi vermesini getirecektir.

Ülkeler ise bu oranın (%8) üstünde değer belirleyebilmektedirler. BDDK (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu), bankaların faaliyetlerine devam edebilmeleri için gerekli olan SYR'nu %8 ve hedef SYR'nu da %12 olarak belirlemiştir. Ancak farklı sermaye tanımlarına göre oran artırılıp azaltılabilmektedir.

SYO'nun %12 olması demek, bankanın 1Türk Liralık öz kaynak artışına dayanarak riske esas değerlerinin yaklaşık 8 Türk Lirası artırabileceği anlamına gelmektedir. SYO'nun %8 düzeyine indirilmesi halinde de 1Türk Lirası öz kaynak artışına karşılık kredilerini riske esas değerleri 12 Lira artacak şekilde artırılabilir. Bu da SYO'nun para politikasının aracı olarak kullanılmasını getirmektedir. Kredi hacmini bollaştırmak isteyen düzenleyiciler bu oranı ve/veya risk ağırlıklarını düşürebilmektedirler.

Dolayısıyla, bazı kalemlere karşılık ayrılması veya düşük oranlarda ayrılması bankanın kârlılığını ve öz kaynaklarını artıracığından hem SYO'nun yükselmesini hem de kredi hacminin artırılabilmesini getirecektir.

¹ Sistemik risk: Finansal sisteme ve ekonomik yapıya zarar verebilecek bir şoktur. Finansal sistemden başlayarak, domino taşları gibi bütün ekonomiyi etkileyen risklerdir (Kaufman, G.G. and Kenneth E.2003).

²(Özkaynaklar/(Kredi Riskine Esas Değer+Piyasa Riskine Esas Değer+Operasyonel Riske Esas Değer)) \geq %8

SYO'nun yüksekliği bir yandan bankanın yüksek kredi derecelendirme notu alması nedeniyle borçlanmasının maliyetini düşürürken bir yandan da banka sahiplerinin daha çok sermaye koyarak kendi sermayelerini riske etmelerini getirir. Çünkü herhangi bir şirkette olduğu gibi bankada da sermaye ortakların koyduğu kaynaktır ve banka iflas ettiğinde ortaklar (banka kanunlarının getirdiği belirli oranların üstündeki pay sahiplerinin mal varlıklarıyla sorumluluğu hariç) bu kaynaklarını kaybedeceklerdir. Bu nedenle ne kadar büyük boyutlarda sermaye koyarlarsa ellerini taşın altına o boyutta sokmuş olacaklar ve o kadar “emin ve müdebbir” bir şekilde bankalarını yöneteceklerdir. SYO'nun yüksekliği aynı zamanda kârlılıklarını düşürecektir.

Küreselleşme ile uluslararası ticaretin ve finansal akımların boyutunun ulaştığı seviye herhangi bir ülkesinde başlayan ekonomik veya finansal krizin, hızla diğer ülkelere bulaşmasına yol açmaktadır (Soydemir S. ve A.Akyüz 2015: 499-511). Ekonomiler arasındaki bu ilişki, herhangi bir ülkede bir banka veya finansal kuruluşta ortaya çıkan bir sorun o ülke içinde, daha sonra da uluslararası piyasalarda krizlere neden olabilmektedir (krizin yayılması). Bir ülkeye mahsus bir finansal kriz tüm dünyaya domino taşı etkisiyle yayılabilmekte ve diğer ülkelerin finansal sistemleri sarsabilecek sistemik risk haline dönüşebilmektedir.

Öte yandan finansal kuruluşlarda ortaya çıkabilen sorunlar kredi ve varlık piyasaları kanalıyla diğer firmaları da etkileyerek ekonomik krizlere neden olabilmektedir.

Bankaların kredi verirken gerekli özeni göstermemelerinden, göstermiş olsalar bile bazı sorunların ortadan kaldırılamamasından¹ doğan maliyetlerin bir şekilde ekonominin (doğrusu vergi verenlerin) üstlenmesi olmuştur. Finansal kuruluşların krizle karşılaşmaları halinde kamu tarafından kurtarılmasının istenmesi bir anlamda bedavacılık süreçlerinin yaygınlaşmasını getirmektedir. Bu nedenle finansal kurumların risk durumlarını azaltıcı ve güvenilirliklerini artırıcı tedbirler nihayetinde ekonomik yapıyı güçlendirmeye ve sonunda da üstlenmesi gerekebilecek olan maliyetleri azaltmaya yönelmiştir.

Söz konusu krizlerin ortaya çıkması ve yayılması ise ekonomik krizleri ve hatta zaman zaman siyasi krizleri tetikleyebilecek ve altından kalkılamayacak maliyetlere ulaşma ihtimalini artırmıştır. Bu durum ise kapitalizmin üretim, satış ve tüketim imkanlarının en azından zayıflamasını getireceği için sistemin, finansal fon akımlarının korunması ve devamlılığının sağlanması için uluslararası tedbirler alınmasını zorlamıştır.

Uluslararası Takas Bankası'na (BIS-Bank for International Settlements) uluslararası sermaye hareketlerinin global bir krize yol açmaması ve bir bankanın batması halinde mevduat sahiplerinin karşılaşabileceği maliyetleri en aza indirmek için bankaların asgari olarak sahip olunması gereken sermaye olması amacıyla, iş hacimleri ve üstlendikleri riskler karşılığında yeterli sermayeye sahip olmalarını amaçlayan düzenlemelere gidilmiştir. Bu düzenlemelerde ki temel amaç ise “iyi bankacılık kurallarının” uygulanmasını sağlamak olmuştur.

Basel düzenlemelerin krizler çıktıkça yeni tedbirleri içerecek şekilde yeniden ele alınması Basel II çalışmalarını getirmiş ve 2004'te yayınlanan yeni kuralların, 2006 sonunda G-10, 2007

¹ Bu nokta da tabii ki yolsuzluklardan da bahsetmek gerekir. Özellikle sorumsuzluk (ve cezasızlık) durumlarının varlığı bankaların krize gitmelerinde önemli rol oynadığı ileri sürülebilir. Çünkü, kâr banka sahiplerinin ve yöneticilerinin ve maliyetler de toplum olduğu sürece riskli kararlar alınmasının veya yolsuzluk yapılmasının ortamı hazırlanmış olmaktadır.

itibariyle de AB üyesi ülkelerde uygulanmaya girmesi planlanmıştır. Dünya Krizi Basel-II'nin tekrar gözden geçirilmesini getirmiştir.

Basel-II: Yeni düzenlemesi ile risk odaklı sermaye yönetimi öne çıkmış ve düzenlemenin esas hedefleri olarak da;

- Mevcut sermaye düzeyinin korunarak finansal sistemlerin daha güvenilir ve sağlam bir şekilde işleminin sağlanması (bankaların ödeme güçlüğüne düşmelerinin engellenmesi),
- Sermaye yeterliğinin riskin daha doğru ve kapsamlı ölçümüne dayandırılması,
- Bankacılık piyasasının sağlıklı işleminin teminen “oyun alanının” korunması ve rekabetçi ortamın geliştirilmesi,
- Yeni yapının operasyonel risk ve faiz riski gibi diğer riskleri kapsayacak şekilde oluşturulması,
- Riskin ölçülmesi ve yönetilmesinin geliştirilmesinin teşvik edilmesi ve
- Yapının konsolide bir şekilde uygulanması olarak belirlenmiştir.

Amaçlanan mikro baz da tek tek bankaların faaliyetlerinin devamının sağlanması ve makro bazda da bankacılık sisteminin düzenli çalışmasının temini olmuştur.

Basel II üç temel üzerine kurulmuştur:

1. En Az Sermaye Yeterliği: Kredi riskin ölçülmesinde bankaların yeni yöntemler kullanmaları önerilmiş ve oranın paydasına operasyonel risk eklenmiştir. Basel-II ile risk değerlemesine yönelik getirilen risk ölçümü, kredi talep eden firmanın risk derecelendirmesi diğeri de teminat, vade ve para birimi gibi unsurlar olmak üzere iki unsura dayandırılmıştır. Bunlara ilişkin uygulamalar da risk azaltımı olarak tanımlanmaktadır.

2. Sermaye Yeterliğinin Denetimi: Bankanın risk yönetimi yaklaşımının düzenleyici ve denetleyici otorite tarafından incelenmesi sürecidir. Amaç, bankaların sağlıklı ve doğru olarak belirlenmiş risklerine karşılık olarak yeterli sermaye tutmalarını sağlayacak içsel bir denetim mekanizması oluşturmalarının sağlanmasıdır.

3. Piyasa Disiplini: Tarafların kendi kararlarının sorumluluklarını taşımaları olarak tanımlanan piyasa disiplini en iyi sağlayabilecek olan mekanizmanın da “kamunun aydınlatılması ve şeffaflığın sağlanması” olduğundan hareketle bankaların sahip oldukları sermaye ile sermaye yeterliği ve risk değerlendirme yöntemleri dâhil olmak üzere önemli konularda kamuyu açıklama getirmeleri ve şeffaflığı sağlamaları olarak ifade edilebilir. Ancak bu noktada “bankacılık sırları” konusunun şeffaflık önünde bir engel oluşturacağı tartışmalıdır.

Amerikan eşik altı (subprime) ipotek kredileri piyasasında başlayarak tüm dünyaya yayılan finansal kriz sonucunda bankacılığın kredibilitesine yönelik olarak uygulanan kuralların yeterli çözümü oluşturamaması (veya gerekli güvenlikleri sağlayamamış olması) Basel II üzerinde tekrar çalışılmasını gerekli kılmıştır. Özellikle de menkul kıymetleştirmenin uygulaması ve ulaştığı boyutlar Basel II düzenlemelerinin birinci temel ayağı olan sermaye yeterliğinin tekrar düşünülmesini ve menkul kıymetleştirmeye ilave risk ağırlıkları getirilmesi kararı alınmıştır. Böylece bankanın taşıdığı riskin daha iyi yansıtılması ve bankanın da daha ciddi kredi analizi yapmasının sağlanması amaçlanmıştır.

Dünya ekonomik krizi yüzünden Basel II uygulanamadan günün ihtiyaçlarını cevap verecek şekilde yeniden oluşturulması gündeme gelmiştir. Basel III ile “daha güvenli ve daha güçlü bir finansal sistem” oluşturulması için daha sıkı tedbirler getirilmektedir (BIS 2010 ve 2017).

Basel III ile gündeme getirilen tedbirlerden öne çıkanlar arasında;

1. Daha iyi ve daha çok sermaye ile zararların etkin bir şekilde emilmesi ve böylece kredi akımının düzenliliğinin sağlanması,
2. Uygulamaların daha sıkı bir şekilde gözetilmesi, bu amaçla
 - a. Ön denetimlerle olaylar bittikten sonra değil önceden tedbir alınması,
 - b. Etkin gözetim ve denetimin kurulması,
 - c. İstismar riskinden kaçınılması,
 - d. Şeffaflık, muhasebe standartlarının ve piyasaların bütünlüğünün sağlanması
3. Düzenlemelerin
 - a. Likidite standartlarını geliştirmesi
 - b. Ödeme güçlüğü içine düşmüş finansal kurumlar için çok hızlı, güçlü ve uluslararası iş birliği tedbir alınması,
 - c. Standardize edilmiş türev araçlar ve bunların işlem görme standartlarının belirlenmesi ve
 - d. Gölge bankacılığın gözetimi ve düzenlenmesini kapsamayı sayılmaktadır.
4. Bankaların borçlanmasının sınırlandırılması
5. Bazı dönemlerde (bolluk dönemleri) ortaya çıkan kârın hepsinin dağıtılmayıp bankada alıkonulması sayılmaktadır.

Uygulamanın 2013’ten itibaren 2019’a kadarki bir süreçte tamamlanması amaçlanmıştır. Basel III ile daha nitelikli sermaye tanımlanmasına geçilmiş ve ana sermaye ve çekirdek sermaye (ana sermaye -imtiyazlı sermaye = çekirdek sermaye) ayrımı yapılmıştır. Öte yandan sermayenin niceliği de çekirdek sermaye oranı artırılarak %7’ye, birinci basamak için de sermaye %8,5’e çıkarılmaktadır.

Özetle üç uygulamanın hareket noktası yaşanan krizin veya benzerinin bir daha yaşanmaması için daha etraflı düzenlemeler ve daha az risk alınmasının sağlanması olmuştur. Bu çerçevede gözetimin güçlendirilmesi, istismar riskinin azaltılması, özellikle türev araçlarda standardizasyon ön plana çıkarılmıştır.

5. Türkiye’de Sermaye Yeterliliği

5.1.Sermaye Yeterliliği ve İhtiyatlı Yaklaşım

Türk bankalarının sermaye yeterliliğine ilişkin uyacakları kurallar BDDK’nın “Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik¹” ile belirlenmiştir.

Kredi riski, piyasa riski ve operasyonel risk olmak üzere Basel’e paralel üç tür risk tanımlanmıştır. Sistem, bu risklere çeşitli ağırlıklar atfedilerek bulunan risk ağırlıklı tutarlarının toplamı (söz konusu risklerin gerçekleşmesi halinde maruz kalılabilecek zarar) bulunarak bunlar için ne kadar öz kaynak taşınması ve bunun çeşitli “rasyo/oran” tanımlarından yola

¹ www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/10/20151023-9.pdf

çıkarak hesaplanması ve hesaplanan oranların daha önceden BASEL III'e uyumlu ve hatta daha ihtiyatlı olacak şekilde BDDK tarafından belirlenen oranlarla karşılaştırılmasına dayanmaktadır. Hesaplanan oranların, istenen rakamın altında kalması durumunda da bankalardan sermayelerini güçlendirecek, risklerini azaltacak tedbirler almaları istenmektedir.

Amaçlanan gerek uluslararası piyasalarda gerekse yurtiçi piyasalarda sistemik riskin gündeme gelmemesi için bankaların sermaye yeterliliği oranlarına uyması ve yeterli sermayeleri sayesinde de karşılaşılabilecekleri risklerin üstesinden gelmeleridir.

Bankaların BIS tarafından belirlenmiş oranlara uyması, onların hem uluslararası alandaki faaliyetlerinin ve yurtiçinde BDDK tarafından belirlenmiş (BIS'e göre daha ihtiyatlı) oranlara uyması da yurt içindeki faaliyetleri için bir tür lisans olmaktadır. Basel III uygulamalarına göre asgari sermaye yeterlilik rasyosu %8 olduğu halde, Türkiye'de BDDK tarafından %12'lik ihtiyatlı bir oran hedeflenerek uygulanmaktadır.

Söz konusu ihtiyatlı yaklaşım bir yandan bankaların üstleneceği riskleri azaltırken bir yandan da bankaların kaynak yaratma fonksiyonlarını ve tabi ki kârlılıklarını olumsuz yönde etkilemektedir. Yüksek SYOları bankaların kredi kapasitelerini kısıtlamaktadır.

Riske Esas Değerler

SYO hesaplamalarında öz kaynaklar dışında dikkate alınması gereken birinci değişken "kredi riski nedeniyle maruz kalınabilecek zararlara karşı bulundurulması gereken öz kaynak miktarının tespitinde dikkate alınacak tutarı" tanımlayan kredi riskine esas değerdir. Bilanço içi varlıklar ile gayri nakdi krediler, taahhütler ve türev finansal araçlara ilişkin risk ağırlıklı tutarların toplamından oluşur (Madde 4)¹.

İkinci değişken ise piyasa riskine esas tutardır (Madde 8). Piyasa fiyatlarındaki hareketlerden kaynaklı olarak genel piyasa riski, döviz kuru riski, emtia riski, faiz oranı riski, spesifik risk, takas riski, karşı taraf riski ve hisse senedi pozisyon riski kapsamında bankanın bilanço içi ve bilanço dışı pozisyonlarının maruz kalabileceği zarar olasılığından hareketle bunlar karşılığında taşınması gereken öz kaynak tutarını belirlemeye yöneliktir.

Üçüncü risk kalemi ise operasyonel riskler tarafından oluşturulmaktadır. Yetersiz veya başarısız iç süreçler, insanlar ve sistemlerden ya da harici olaylardan kaynaklanan ve yasal riski de kapsayan zarar etme olasılığından hareketle bu riskler karşılığında bankanın sahip olması gereken özkaynak tutarını belirlemeye yöneliktir (Madde 24).

Özkaynaklar:

Bankaların özkaynakları BDDK tarafından tanımlanmıştır². Tanımlamaya göre,

Özkaynak = Ana Sermaye+Katkı Sermaye-İndirimler'den oluşur.

Tanımda ele alınan kavram ve indirimler ise aşağıdaki gibidir.

Ana Sermaye = Çekirdek Sermaye + İlave Ana Sermaye

Çekirdek Sermaye = Ödenmiş sermaye + Hisse senedi ihraç primleri + Yedek akçeler + Türkiye Muhasebe Standartları uyarınca özkaynaklara yansıtılan kazançlar + Dönem net kârı

¹ Sermaye Yeterliliği Yönetmeliği.

² 05.09.2013 tarih ve 28756 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan Bankaların Özkaynaklarına İlişkin Yönetmelik

ile geçmiş yıllar kârı + Bedelsiz olarak edinilen ve dönem karı içerisinde muhasebeleştirilmeyen hisseler + Yedek akçeler- İndirimler (Yönetmelik 9ncu madde)

İlave Ana Sermaye = Sermaye benzeri borçlar ve bunlara ilişkin ihraç primleri, imtiyazlı paylara düşen sermaye payı (madde 7)- İndirimler (madde 9)

Katkı Sermaye (Madde7)= Kredi riskine esas tutarın belirlenmesinde standart yaklaşımın kullanıldığı alacaklar için hesaplanan genel karşılıklar + Kredi Riskine Esas Tutarın İçsel Derecelendirmeye Dayalı hesaplamasında elde edilen pozitif tutar+ Kurumca uygun görülen borçlanma araçları ve bunlara ilişkin ihraç primleri ve diğer ilaveler- İndirimler (Madde 9)

Özkaynak Unsurlarına Uygulanacak İndirimler

Çekirdek sermaye hesaplamasında indirilecek kalemler (Madde 9) sayılmıştır. Bunlar esas olarak, zararların yedek akçelerle karşılanamayan kısmı, karşılıklı iştiraklerden pay senetlerinin teminata alınması gibi Bankalar Kanunu'na aykırı işlemler nedeniyle yapılanlar gibi indirimlerdir.

Bu hesaplamalar içinde bazı durumlarda bankaların yönetimine bırakılan kararlar ve değerlendirmeler olabilmektedir. Örneğin karşılık ayrılması (TFRS 9) süreçlerinde bazı bankalar (yabancı bankalar) aşırı tutucu davranırken bazı bankalar görece esnek davranabilmektedir. Bu davranış farklılığı da bankaların özkaynaklarını artırıcı veya azaltıcı yönde rol oynayabilmektedir¹.

Yönetmelik gereğince; Ana Sermaye, Çekirdek Sermaye, Sermaye Yeterliliği Standart Oranı, Konsolide Ana Sermaye, Konsolide Çekirdek Sermaye Yeterliliği Oranları hesaplanmaktadır

Bahsedilen oranlar payında yer alan sermaye ve özsermaye kalemlerini artıran veya paydasındaki risk karşılıklarını düşüren tedbirler ve gelişmeler o bankanın olası dalgalanmalara karşı daha korunaklı hale gelmesini sağlarken, tersine gelişmeler de bankanın piyasalardaki dalgalanmalara karşı çok daha duyarlı ve riskli hale gelmesinin işareti olarak algılanmaktadır.

SYO'nun paydasında yer alan risk karşılıklarını azaltıcı aksiyonlar ve gelişmeler ise oranların düşmesini ve dolayısıyla da bankanın riskinin artmasına yol açmaktadır. Bu çerçevede, örneğin bankaların kredilerinin risk durumlarını değişmesi rasyoları artırıp yükseltebilecektir.

Düzenleyici otorite, bankaların karşılık ayırmasında standart oluşturabilmek ve birbirine yakınlık sağlanabilmesi için kredileri bu anlamda sınıflandırmıştır. Söz konusu sınıflandırmaya göre de farklı oranlarda karşılıklar ayrılması istenmektedir.

Kredilerin Sınıflandırılması

Krediler BDDK tarafından 5 kategoride sınıflandırılmışlardır. Sınıflandırma ile kredi riskine esas olan değer hesaplanması için risk karşılıkları belirlenmektedir.

1. Birinci Grup-Standart Nitelikli Krediler,
2. İkinci Grup-Yakın İzlemedeki Krediler Üçüncü Grup,
3. Üçüncü Grup- Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler,

¹ <http://businessht.com.tr/piyasalar/haber/2062897-yakin-izlemedeki-kredileri-yuksek-cikan-garantiden-aciklama-var>

4. Dördüncü Grup-Tahsili Şüpheli Krediler,
5. Beşinci Grup-Zarar Niteliğindeki Krediler,

Donuk Alacaklar:

Kredi sınıflandırılmasına göre Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci Grupta sınıflandırılan veya Kredi Riskine Esas Tutarın İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşımlar ile Hesaplanmasına İlişkin Tebliğ uyarınca borçlusunun temerrüt ettiği kabul edilen veya TFRS 9'a göre borçlusunun temerrüdü dolayısıyla ömür boyu beklenen kredi zarar karşılığı uygulamasına tabi olan, krediler donuk alacak olarak kabul edilir.

5.2. Önlemler

Bankaların ekonomide oynadığı rolün boyutları, yaşayabilecekleri çeşitli sıkıntıların ve ödeme güçlüğü içine düşmelerinin tüm ekonomiyi zora sokmaması, sistemik risk üretmemesi ve bankacılığın düzenli işlemlerini temin etmek amacıyla çeşitli önlemler alınmaktadır. Söz konusu önlemler, bankanın kendi yönetimine ilişkin ilkelerden çok düzenleyici otoritelerin alacağı veya alıracığı tedbirlere ilişkindir. Türkiye'deki sistem genel olarak dünya uygulamasından alınmış ve ona paralel önlemleri içermektedir.

Bankalar Kanunu'na göre bankaların BDDK tarafından alınması gereken önlemler için "mali" nedenlerle "diğer" nedenler olmak üzere iki ana noktadan hareket edilmektedir. Ancak burada konuyla ilişkisi açısından sadece mali nedenler ve bunlara ilişkin önlemler ele alınacaktır.

Mali nedenler bankanın;

- a) Aktiflerinin vade itibarıyla yükümlülüklerini karşılayamama tehlikesiyle karşı karşıya gelmesi ya da likiditeye ilişkin düzenlemelere uymaması,
- b) Gelir ve giderleri arasındaki ilgi ve dengelerin bozulması nedeniyle kârlılığın faaliyetleri yürütecek yeterlilikte olmaması,
- c) Özkaynaklarının sermaye yeterliliğine ilişkin düzenlemelere göre yetersiz olması veya buna yakın olması,
- d) Aktif kalitesinin malî bünyeyi zayıflatabilecek şekilde bozulması olarak sayılmaktadır.

Bu nedenlerden herhangi birinin tespit edilmesi hainde duruma bağlı olarak dört tür tedbir sırasıyla uygulanır.

a) **Düzeltilici Önlemler:** Ortaya çıkan sorunların iyileştirilebilmesi için uygulanacak özkaynakların artırılması, kredi vermemesi, yatırımlarının sınırlanması, ücret ve diğer ödemelerin kısıtlanması veya kâr dağıtılmaması¹ gibi önlemleri içermektedir.

b) **İyileştirici Önlemler:** Malî bünyenin düzeltilmesi, sermaye yeterliliği veya likidite düzeylerinden birinin ya da her ikisinin yükseltilmesi, uygun bir süre vererek uzun vadeli veya duran varlıkların elden çıkarılması, işletme ve yönetim giderlerinde kısıntıya gidilmesini veya mensuplarına her ne ad altında olursa olsun düzenli olarak ödenenler dışındaki ödemelerin durdurulması, belirli kişi, kurum, risk grubu veya sektörlere nakdî ve gayri nakdî kredi

¹ BDDK 20 Kasım 2018 tarihli yazısıyla bankalara nakit çıkışının engellenmesi, özsermayelerinin azaltılmaması amacıyla "kâr dağıtımlarını" tavsiye etmiştir. Kısıt olarak da çekirdek sermaye yeterlik rasyosunun %12 olmasını belirlemiştir.

kullanılmasının sınırlandırılması veya yasaklanması ile bankanın mali durumunun iyileştirilmesi amaçlanır.

c) **Kısıtlayıcı Önlemler:** Mali durumun bozulmasına yol açan faaliyetlerin kısıtlanması, şubelerin kapatılması, yöneticilerin görevden uzaklaştırılması, özkaynakları artıracak yeni ortak bulunması gibi tedbirleri içermektedir.

d) **Faaliyet İzninin Kaldırılması veya Fona Devir:** Bir bankayla ilgili olarak; gerekli tedbirlerin, verilen süre içerisinde ya da her halükârda en geç oniki ay içinde kısmen ya da tamamen alınmaması ya da bu tedbirleri kısmen veya tamamen almış olmasına rağmen, malî bünyesinin güçlendirilmesine imkân bulunmadığı veya bu tedbirler alınmış olsa dahi malî bünyesinin güçlendirilemeyeceğinin belirlenmesi, faaliyetine devamının mevduat ve katılım fonu sahiplerinin hakları ve malî sistemin güven ve istikrarı bakımından tehlike arz ettiğinin ortaya çıkması, yükümlülüklerini vadesinde yerine getiremediğinin tespit edilmesi, yükümlülüklerinin toplam değerinin varlıklarının toplam değerini aşması ve hâkim ortaklarının veya yöneticilerinin, banka kaynaklarını, bankanın emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek biçimde doğrudan veya dolaylı veya dolanlı olarak kendi lehlerine kullanması veya dolanlı olarak kaynak kullanması ve bankayı bu suretle zarara uğratması durumlarından bir veya bir kaçının ortaya çıkması halinde bankanın faaliyet iznini kaldırmaya ya da kredi kuruluşunun temettü hariç ortaklık hakları ile yönetim ve denetimini, zararın mevcut ortakların sermayesinden indirilmesi kaydıyla kısmen veya tamamen devri, satışı veya birleştirilmesi amacıyla Fona devretmeye yetkilidir.

Kanunda bahsedilen önlemler, özetle sermayenin güçlendirilmesi ve/veya risklerin azaltılmasına yöneliktir. Sermaye kalemlerinin artırılması ise banka sahiplerinin bankanın risklerine paralel ellerini taşın altına daha çok koymalarını getireceğinden istismar riskini azaltmaya yöneliktir. Aynı tedbir öte yandan da bankanın likiditesini artıracığı için ödeme sorunlarını hafifletecektir.

Bankaların sermaye yeterliliğine ilişkin düzenlemeler nihayetinde onların daha fazla veya daha az risk almalarını bu kapsamda daha fazla kredi veya daha az kredi vermelerini getirdiğinden dolayı ekonomik politikaların temelinde yer almaktadır. Nitekim son yılların ekonomik paketlerinde sermaye yeterliliği ve bankaların kredi hacimlerine ilişkin tedbirler öne çıkmıştır.

Öte yandan, kredilerin (KGF kefaletini haiz kredilerde de) Aralık 2016 ve Ağustos 2018 tarihlerinde yapıldığı gibi yeniden yapılandırılması da kredileri yeni verilmiş pozisyonuna getirmekte ve sonuç olarak da sermaye yeterliliği rasyolarını olumlu yönde etkilemektedir.

Yeniden yapılandırma, karşılık ayrılması gereken kredilere karşılık ayrılmamasını veya KGF kefaleti nedeniyle karşılık ayrılmaması bankaların özkaynaklarının aksi duruma göre daha yüksek olmasını, bankaların kredi kapasitelerinin artmasını getirmiş, daha kolay ve daha çok kredi verilmesinin yolunu açmıştır.

Yeniden yapılandırılmada henüz ödenmemiş faizlerin yeniden kredi olarak verilmesi durumu doğduğu için bankaların hem kredi hacmi hem de kârlılıkları dolayısıyla da ödeyecekleri vergi ve dağıtacakları kârları da artmıştır. Üstelik yeniden yapılandırma yüzünden eski koşullar içinde doğacak sorunlar yapılandırma sonucunda yeni vadeye ertelenmiş olmaktadır.

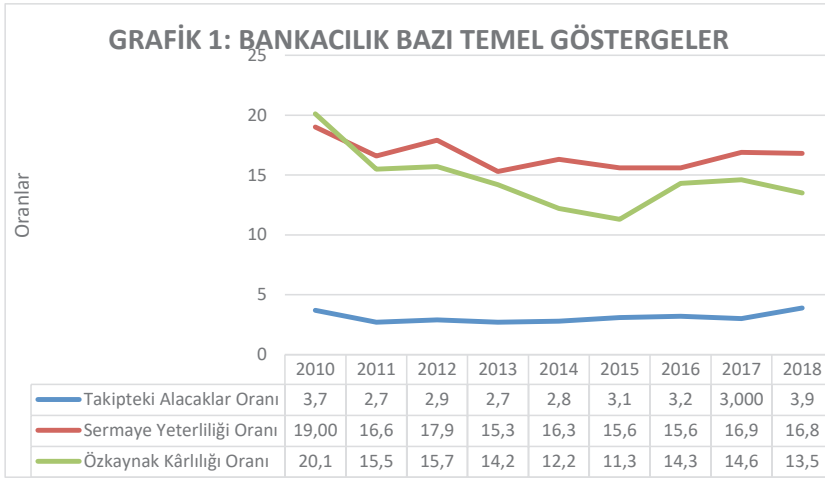
Çeşitli sorunlar yaşayan turizm ve enerji firmalarına verilen kredilerin %10'unun ödenmesi halinde yeniden sözleşmeye bağlanabileceği ve bu kredilerin en iyi grup sayılan birinci grup krediler içinde sayılabilecek olması da benzeri şekilde sermaye yeterliliği oranını yukarı çeken tedbirlerdir.

6. Yeni Ekonomi Programı

6.1. Ekonomik Büyüme ve Bankacılık

GSYH (harcamalar Yoluyla) 2010-2018 arasında cari olarak %16,5 artarken aynı dönemde banka kredileri ortalama %21,4 kadar artmıştır. Bu dönemde kamu harcamaları %16,5 artarken özel tüketim ve sabit sermaye yatırımları ise %23,7 artmıştır. 2003-2018 arasında ise GSYH reel olarak yıllık ortalama %5,5 büyümüştür.

Büyümede esas olarak inşaat ve sanayi kesiminin büyümesi etkin olmuştur. Büyümenin verimlilik artışından ziyade kredilerin (yurt dışından ve bankalardan temin edilen) artışından kaynaklanmıştır (Dalgın B. ve G. Sak2019 ve Akçomak İ.S.2016).

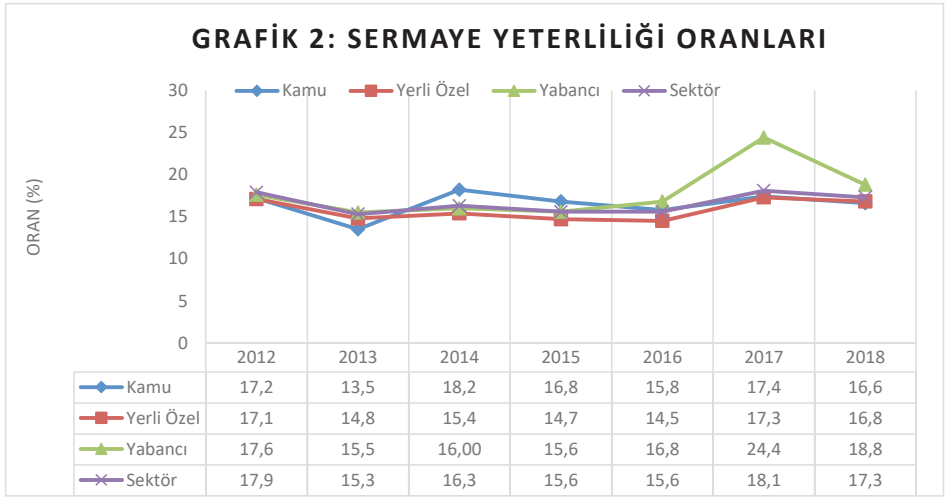
Kaynak: Maliye ve Hazine Bakanlığı, Haftalık Temel Ekonomik Göstergeler

GSYH'nın harcama kalemleriyle beraber büyümesi ile banka kredilerinin büyümesi arasında, özellikle 2013 yılı sonrası gözlenen paralellığe dikkat edilmelidir. Büyümede, yurt dışından alınan kredilerin de etkisi önemli boyutlardadır. 2009-2018 döneminde kümülatif cari işlemler açığının 425 milyar doların üzerinde olması yurt dışından borçlanmanın boyutlarını işaret etmektedir (Dalgın ve Sak 2019).

Bu dönemde bankaların kredilerinin geri dönüşü ve kârlılıklarına ilişkin oranlara bakıldığında çok büyük dalgalanmalar görülmemekle beraber, bankaların kârlılıklarının 2015 yılına kadar düştüğü, sonra 2018'e kadar yükselmesine rağmen bu yılda düştüğü gözlenmektedir (Grafik1). Takipteki kredilerin oranı ise 2010 yılından beri genel olarak düşerken 2014 ve sonrasında az da olsa artmış, 2017 yılındaki görece iyileşmeden sonra 2018 yılında tekrar yükselmiştir. Bu

süreçte doğal olarak KGF kredilerini artırmaya yönelik tedbirlerin ve yeniden yapılandırma çalışmalarının etkili olduğu düşünülmektedir¹.

2012 yılından itibaren sektör ve yerli özel bankaların sermaye yeterliliği birbirine paralel gelişme göstermiş, ancak yerli özel bankalar dönem boyunca sektörün altında kalmıştır (Grafik2). Kamu bankaları ise 2013 yılında sektörün altında iken, 2014 ve 2015 yıllarında sektörün üzerinde, ama 2017 ve sonrasında da sektörün altında bir gelişim göstermiştir. Yabancı bankalar ise 2015 yılına kadar sektörle beraber davranırken 2016 ve sonrasında sektörden ayrıışmışlar ve sektörün üzerinde bir sermaye yeterliliği oranına ulaşmışlardır².

Kaynak: BDDK, Çeşitli Bankacılık Temel Göstergeleri

Merkez Bankası'nın üç aylık dönemler itibariyle banka yöneticileriyle yaptığı Banka Kredileri Eğilim Anket'i önemli sonuçlara işaret etmektedir (Grafik 3). Anket çerçevesinde bankalara sermaye yeterliliğinin kredi başvurularının değerlendirilmesindeki etkisinde borç yeniden yapılandırmalarına karşı bankanın davranışına kadar sorular sorulmuş ve bu sorulara verilen gevşek veya sıkı gibi cevaplardan değişim yüzdeleri³ hesaplanmıştır.

➤ Borcun yeniden yapılandırılması başvurularına karşı bankaların davranışı, 2015'in dördüncü çeyreğinden sonra sıkılaştırılmadan karşılanmıştır. 2010 yılından beri genel eğilim (noktalı çizgi) yapılandırmanın neredeyse hiç sıkılaştırılmadığı ve gevşek tutma eğilimi artmaktadır. Krediler yeniden yapılandırıldıkça da tahsili gecikmiş alacak konumuna

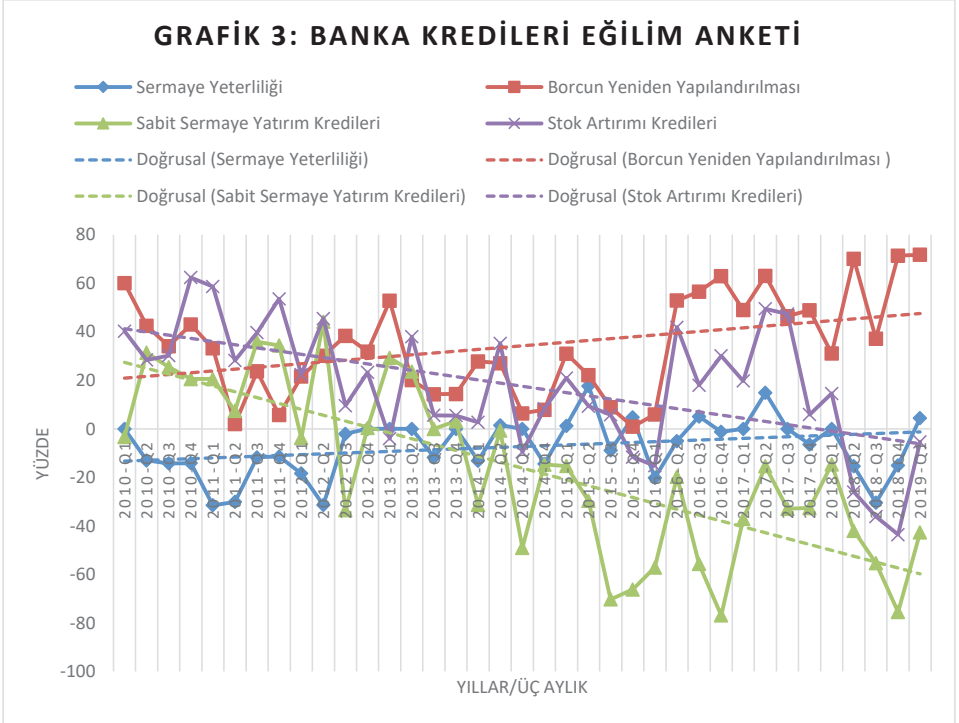
¹ Ekonomi ve bankacılıkla ilgili tartışmalar izlenirken bu dönemdeki seçimler gözden kaçırılmamalıdır. Özellikle bu dönemlerde kredi musluklarının gevşetilmesine dikkat edilmelidir. 2010 yılından 2019'a kadar 9 seçim veya referandum yapılmıştır. Bunlar, Mayıs 2010'da Halk Oylaması, Haziran 2011'de Genel Seçimler, Mart 2014'te Yerel Seçimler, Haziran 2015'de Genel Seçimler, Kasım 2015'de Genel Seçimler, Nisan 2017'de Anayasa Oylaması, Haziran 2018'de Genel Seçimler ve Cumhurbaşkanlığı Seçimi, Mart 2019'da Yerel Seçimler ve Haziran 2019'da da yenilenen İstanbul Büyükşehir Belediyesi Seçimi.

² Garanti Bankası'nın çoğunluk hissesinin Kasım 2014'te İspanyol BBVA'ya satılması ve bundan sonra AB standartlarına daha sıkı uyumu yabancı bankaların sektörden farklılaşmasında önemli rol oynamıştır.

³ Değişim Yüzdesi= (Biraz Gevşeme + Çok Gevşeme) – (Biraz Sıkılaştırma + Çok Sıkılaştırma)

gelmedikleri için bankalar tarafından karşılık ayırmaları gereği ortadan kalkmaktadır. Hatta bankalar bu nedenle de daha çok kâr yapar hale gelmektedirler.

➤ Bankaların ekonomik faaliyetlerin özellikle yatırımların finansmanında sağladıkları ana kaynaklardan olan sabit sermaye kredi başvurularına yönelik değerlendirmeleri ise 2010-2013 döneminde gevşek tutulurken, 2014 yılından itibaren sıkılaştırılmıştır. 2010 yılından bu yana da genel eğilim sıkılaştırma yönünde olmuştur. 2013 yılından itibaren Sabit Sermaye Yatırımlarının artış oranındaki azalma bu açıdan dikkat çekicidir.

Kaynak: TCMB

➤ Ekonominin büyümesinde firmaların stoklarının finansmanında banka kredileri yatırımlarına kadar önem taşımaktadır. Bankalar stokların artırımının finansmanı için yapılan kredi başvurularını 2016 yılına kadar inişli çıkışlı sıkılaştırma-gevşetme politikası izlerlerken, 2016 ve 2017 yıllarında esas olarak başvurular gevşek bir şekilde değerlendirmişlerdir. Ama 2017'nin üçüncü çeyreğinden sonra genel olarak sıkılaştırmışlardır. Genel trend ise sıkılaştırma yönünde olmuştur.

➤ Sermaye yeterliliğinin koşullarının, kredi başvurularının değerlendirilmesindeki etkisi ise 2018'in birinci çeyreğinden başlayan sıkılaştırma haricinde çok hafif te olsa bir gevşeklik şeklinde olmuştur. Yani sermaye yeterliliği koşulları kredi başvurularında çok büyük kısıt oluşturmamıştır. Genel eğilim de zaten sıkılaştırma yönünde bir gidişatı göstermemiştir.

Dört değişken açısından vurgulanması gereken hususu ise 2019 yılının ilk çeyreğindeki bariz gevşemidir. Bu gelişimde 2019 Yerel Seçimleri ve bu süreç içinde bankacılıkla ilgili kredileri artırmaya yönelik gevşetici tedbirler öne çıkmaktadır.

6.2.Yeni Ekonomi Programı¹ ve Yapısal Dönüşüm Adımları 2019

Son üç yılda uygulanan ekonomik politikalar borca dayalı büyümeyi devam ettirmek üzerine inşa edilmiştir. 2018’de yapılan açıklamayla tanıtılan Yeni Ekonomik Program, bankacılığa ilişkin olarak “Bankaların güncel mali yapılarını ve aktif kalitelerini tespit etmek için mali bünye değerlendirme çalışmaları yapılacaktır. Bu çalışmaların sonuçlarına göre gerektiğinde bankacılık

sektörünün mali yapısını güçlendirecek, böylece reel sektörün uygun maliyetlerle krediye erişimini ve mevcut kredilerinin yeniden yapılandırılmasını temin edecek bir politika seti devreye” sokulacağını açıklamıştır.

Programda bankacılığın sermaye yapısının güçlü olduğu (Temmuz 2018’de SYO 16,1), tahsili gecikmiş alacak oranının bir hayli düşük (%3), özkaynak karlılığının ise %14,4 olması ve yabancı para açık pozisyonu bulunması sektörün güçlülüğünün göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Program sektörün bu sağlam yapısının sürdürülmesi ve ... elde edilen kazanımların muhafazası için” çeşitli tedbirler alınması amacıyla “değerlendirme çalışmaları”nın yapılacağı belirtilerek bunlara göre tedbirler alınacağı belirtilmektedir. Bu çalışmaların sonuçlarına göre gerektiğinde bankacılık sektörünün mali yapısını güçlendirecek ve böylece “reel sektörün uygun maliyetlerle krediye erişimini ve mevcut kredilerinin yeniden yapılandırılmasını temin edecek, dünya örneklerine ve ülkemizin geçmiş tecrübelerine dayanan kapsamlı bir politika seti devreye” sokulacağı ifade edilmektedir. Böylece bankaların gerek SYO gerekse karşılıklar nedeniyle kredilerinde “sıkılaştırma” yerine ekonominin büyümesini desteklemeleri amaçlanmaktadır.

Öte yandan, “Konutta Stokları Eritme Paketi” gibi kredileri ve dolayısıyla satışları artırarak bankaların kredi yüklerinin hafifletilmesine yönelik tedbirler de (Akçay Ü.2018) bu sürecin bir yansımasıdır.

6.3. BDDK Tarafından Alınan Tedbirler

BDDK, bankaların kredi vermelerini kolaylaştırmak için çeşitli tedbirler almış ve 2018 yılında düzenlemelerindeki değişiklik veya yeni düzenleme olarak 21’i Yönetmelik olmak üzere toplam 28 değişiklik yapmıştır. Bu düzenlemelerin önemli bir kısmı bankaların sermaye yeterliği, riskli kredi karşılıkları veya sermaye tanımlarında kolaylık getirerek daha çok karşılık ayırmalarının veya sermaye yeterliği oranlarının düşmesini engellemeye yönelik olmuştur. Amaçlanan ise bankaların SYO’nın getireceği kredi kısıtlamalarının ortadan kaldırılarak daha çok kredi vermelerinin önünü açmak olmuştur²:

¹ www.sbb.gov.tr

² Aksi halde Kanun gereği çeşitli önlemler alınması gerekebileceği ileri sürülebilir.

1. TFRC 9 kapsamında “beklenen zararlar” için ayrılması gereken karşılıkların özel karşılık gibi muhasebeleştirilmesi yüzünden Standart SYO’nun olumsuz etkilenmesini getirdiğinden uygulamanın 2 yıl ertelenmesi,
2. TFRS kapsamında karşılıkların katkı sermayesi hesaplamasında dikkate alınması (azaltıcı olduğundan) uygulanmasına son verilmiş ve bankaların bu uygulama yüzünden SYO’ı üzerinde şok etkisi oluşmaması için Basel standartlarına paralel şekilde çekirdek sermayeyi dört yıl içinde aşamalı olarak etkilemesi,
3. Bankalar 500 bin TL’i aşan krediler ve her halükârda ilk 200 büyük kredi için değerlendirme sonuçlarını gerekçeleriyle belgelendirmek ve denetime hazır tutmak zorunluluğunun 1.000 bin TL’sına çıkarılması,
4. Kamu kurum ve kuruluşlarına olan borçların finansmanı için alınan tüketici kredilerinin tüketimde kullanılmaması nedeniyle vade sınırlamasından istisna tutulması,
5. SY hesaplamalarında derecelendirme kuruluşu notunun olmaması durumunda risk ağırlıkları muhafazakâr bir şekilde verilmekte olması bankaların SYO’nun olumsuz etkilenmesini getirdiğinden (yüksek sermaye ile çalışmak zorunda kalmalarına yol açması) bu amaçla çok paydaşlı derecelendirme kurumuna ihtiyaç duyulmuş bunun da 5 yıllık derecelendirme faaliyeti koşulu 3 yıla indirilmesine ve bu sürenin de BDDK tarafından daha da azaltılabileceği,
6. Kredi kartlarıyla yapılan kuyum harcamalarındaki 4 olan taksit sayısı kaldırılmış ve taksit yasağına tabi kılınmış ama elektronik eşya alımlarında, havayolu, seyahat acenteleri, taşımacılık, konaklama harcamalarında ve kulüp ve derneklere yapılan ödemelerdeki taksit sayısı 6 aya indirilmiştir (15/08/2018). 27.11.2018 tarihinde ise havayolu, seyahat acenteleri, taşımacılık, konaklamalar için yurt içi harcamalarda taksit sayısı 6 aydan 9 aya çıkarılması¹.
7. Tüketici kredilerindeki vade 48 aydan 36 aya indirilmiş, teminatlî taşıt kredilerinde 48 aya sınırına devam edilmesine ve cep telefonu, tablet ve bilgisayar alımı için kredi vadesi 6 ay ile sınırlandırılması,
8. Borçların yeniden yapılandırılması yeniden yapılandırması,
9. Fiyatı 3.500TL’ye kadar olan cep telefonlarının kartlı alımlarında taksit sayısı 12 aya çıkarılmış, bu fiyattan yüksek olanlar için ise 6 ay olan taksit sayısı 2019 yılı başına kadar 12 aya çıkarılması düzenlenmiştir.

Borçların Yeniden Yapılandırılması²: Ekonomiye ciddi ölçüde katma değer yaratan fakat finansal güçlük içinde yaşayan üretici firmaların katma değer yaratmaya devam etmelerini sağlamak amacıyla mali kesime olan geri ödeme yükümlülüklerini sağlamak üzere finansal yeniden yapılandırma programlarını içeren bir uzlaşma platformu çerçevesinde kredilendirilmeleri , Çerçeve Anlaşmaları kapsamında ve bu anlaşmaların BDDK tarafından onaylandığı tarihten itibaren iki yıl içerisinde finansal yeniden yapılandırma sözleşmelerine bağlanmak şartıyla yeniden yapılandırılabilir. İki yıllık süreyi uzatmaya BDDK yetkilidir. Böylece ödeme sorunları yaşayan borçluların borçları iki yıllığına ertelenebilecektir.

¹ 13.06.2019 tarihinde BDDK tarafından açıklanan düzenlemeyle taksit sayıları artırılmıştır.

² Finansal Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması Hakkında Yönetmelik (15.08.2018 tarih ve 30510 sayılı Resmî Gazete)

Yeniden yapılandırılması yönetmeliği kapsamında yeniden yapılandırmalar;

- a) Söz konusu kredi borçlarının vadelerini uzatmak.
- b) Borçluların kredilerini yenilemek.
- c) Borçlulara ilave kredi vermek.
- ç) Anapara, faiz, temerrüt faizi ve kâr payları ile kredi ilişkisinden doğan diğer her türlü alacağı indirmek veya bunlardan vazgeçmek.
- d) Anapara, faiz veya kâr payı alacaklarını; kısmen veya tamamen iştirake çevirmek, aynı, nakdi ya da tahsil şartına bağlı bir bedel karşılığı devir veya temlik etmek, borçlu ya da üçüncü kişilere ait aynı değerler karşılığında kısmen veya tamamen tasfiye etmek, satmak, bilanço dışına çıkarmak
- e) Diğer bankalarla ve alacaklılarla birlikte hareket ederek protokoller yapmak şeklinde yapılabilecektir.

Yeniden yapılandırma yönetmeliği finansal sektöre olan borçları ertelenmesini ve yeni kredi olarak tekrar verilmesi vb. tedbirleri içermektedir. Bu durumda şimdiki (2018) kredilerden doğabilecek sorunlar, söz konusu borçluların kendilerini toparlayacağı ve borçlarını ödeyebilir hale gelecekleri beklentisiyle iki sene sonraya ertelenmektedir. Öte yandan borçluların yeni borç haline getirilmesi ise bunlardan doğan ama ödenmeyen faizlerin tahsil edilmiş varsayılarak yeniden krediye dönüştürülmesini getirmektedir. Dolayısıyla bu uygulama ile bankanın kârlılığı artacağı için ödeyeceği kurumlar vergisi ve ortaklarına dağıtacağı kâr da artacaktır. Biraz da bu nedenle BDDK 20 Kasım 2018 tarihli yazısıyla bankalara nakit çıkışının engellenmesi, özkaynaklarının azaltılmaması amacıyla “kâr dağıtmamalarını” tavsiye etmiştir.

6.4.Yapısal Dönüşüm Adımları

Yeni Ekonomik Programının uygulamasına yönelik olarak açıklanan Yeni Ekonomi Programı Yapısal Dönüşüm Adımları 2019 içinde bankacılığa yönelik olarak iki temel tedbirden bahsetmektedir. Bunlardan birincisi “Sermayeleri Güçlendirilme Stratejisi” diğeri de “Aktif Kalitesinin Artırılması”dır.

Birinci tedbir çerçevesinde atılacak adımlar ise;

- Kamu Bankalarına Toplam 28 Milyar TL. Devlet İç Borçlanma Senedi (DİBS) Verilmesi (Aslında görev zararlarının karşılanması ve böylece sermayelerinin güçlendirilmesi şeklinde de ifade edilebilir)
- Özel Bankaların, İhtiyaç Halinde, Hazır Tuttukları Yeniden Sermayelendirme Planları Çerçevesinde Sermaye Artırması
- Dengelenme Süreci Boyunca Temettü Dağıtımının ve Yöneticilere Yapılan Nakdi Prim Ödemelerinin Sınırlandırılması
- Ulusal Veri Merkezi'nin Kurulması olarak belirlenmiştir.

İkinci tedbir çerçevesinde ise;

- Borç Yeniden Yapılandırmalarını ve İcra-İflas İşlemlerini Daha Hızlı ve Etkin Hale Getirmek İçin Yeni bir Yasal ve Kurumsal Çerçeve Oluşturulması,

- Bazı Sorunlu Kredilerin, Bankaların ve Ulusal-Uluslararası Yatırımcıların İştiraki Olan Bilanço Dışı Fonlara Devredilmesi
 - Enerji Girişim Sermaye Fonu¹
 - Gayrimenkul Fonu oluşturulması şeklinde ifade edilmiştir.

Bu tedbirlerden birinci grupta yer alanlar esas olarak bankaların sermayelerinin güçlendirilmesi, sermaye artışları ve bankalardan nakit çıkışının engellenmesi ile bankaların sermaye yeterliği oranlarının yükseltilmesi ve böylece daha çok kredi vermeleri için ortamın oluşturulması ve olası kriz önlemleri için sermaye yapılarının güçlendirilerek tampon oluşturulması şeklinde tanımlanabilir. Halbuki; BDDK'nın verilerine göre bankacılık sisteminin sermaye yeterliliği oldukça iyidir ve 2018 yılında oran yüzde 17,27 olmuştur. 2017 yılına göre az bir düşüş olsa da son on yılın en yüksek dördüncü oranıdır.

Yine BDDK'nın aynı yayınındaki verilerine göre sermaye yeterliliğinde yabancı bankaların en iyi durumda oldukları gözlenirken kamu bankalarının BIS standartlarının üstünde olmalarına rağmen bankalar içinde en zayıf durumda oldukları açıktır. Bu duruma göre bankaların sermayelerinin güçlendirilmesi tedbirinin daha farklı açıklamalarının (örneğin KGF kefaletleri, yeniden yapılandırma ve karşılıkların düşürülmesinin getirebileceği sorunlar gibi) olması gerekmektedir.

Nitekim, BDDK tarafından yapılan hesaplamalarda² yukarıdaki değerlendirmelerden daha fazlklı bir gelişim beklenmektedir. Duyuruda “önümüzdeki yıl içerisinde bankacılık sektöründe kredilerin takibe dönüşüm oranının yüzde 6'ya yükselebileceği, sermaye yeterlilik rasyosunun ise yüzde 15,5'e gerileyebileceği tahmin” edildiği vurgulanmaktadır. Aynı duyuruda “Sonuç olarak, söz konusu çalışmalar neticesinde *bir bütün olarak sektörün sağlıklı ve güçlü yapısını koruduğu* ve mevcut *sermaye yapısının aktif kalitesi kaynaklı riskleri yönetebilecek seviyede olduğu*” tespit edildiği vurgusu yapılmaktadır.

Gerçekleşen SYO'larının “ihtiyatlı” olarak Basel III standardının üzerinde belirlenen oranların üzerinde olmasına rağmen bankaların sermayelerinin güçlendirilmesinin amaçlanması, kamu bankalarına sermaye konulmaya çalışılması, bankaların aktiflerinin kalitesinin artırılması ve bankaların kâr dağıtımlarının engellenmesi (veya izne bağlanması) gibi aksiyonlar bu değerlendirmelerde sorun olabileceğini, hesaplamaların gerçek risk durumunu yansıtmayabileceği veya gelecekte karşılaşılabilecek sorunların bahsedilenden farklı olabileceği şeklinde yorumlanmasını getirmektedir.

6.5.Kredi Garanti Fonunun (KGF) Kefalet Uygulaması

2016 yılında çıkarılan bir Bakanlar Kurulu Kararı (2016/9538) ile ekonominin içine girdiği durgunluktan çıkmak için KGF'nun garanti vereceği kredilerin hacmi ve kapsamı genişletilmiştir. Yeni düzenleme ile kredilerin ödenmemesi halinde Hazine'nin KGF üzerinden verdiği kefaletler 2017, 2018 ve 2019 Nisan ayı itibarıyla sırasıyla 175 milyar TL, 188 milyar TL ve 188,8 milyar TL'ye ulaşmıştır. Bu kefaletler ise yine sırasıyla 195 milyar TL., 211,7 milyar TL. ve 217,5 milyar TL krediler için verilmiştir. Kefalet verilen firma sayısı ise 365bin,

¹ Ve Gayrimenkul fonu uygulamaları ile bankaların elindeki ABD'deki zehirli varlıklara benzer şekilde değerlendirilip bankaların aktifleri dışına taşınması, SYO kısıtlarından kurtulmaları, mali bünyelerinin güçlendirilmesi ve kredi akışına tekrar canlılık getirilmesi amaçlanmaktadır.

² BDDK'nın 27.12.2018 tarihli duyurusu

496,5bin ve 606 bin firmaya ulaşmıştır¹. Karar ile Müsteşarlığın kredi verenler için azami %10'a kadar tazmin üst sınırı getirebileceği belirlenmiştir. Bu uygulamada %7 olarak belirlenmiş, Hazine'nin bu boyutta doğan kefaletleri üstleneceği gerisinin ise bankaların riski olarak belirlenmiştir. Üstelik hangi kredilerin garantiye alınacağı ise sadece bankaların tercihine bırakılmıştır. Bu uygulama süreç içinde bankaların kredi limitlerinin aşılmasını, getirmiş, hazinenin genel kefaleti yüzünden de bu aşımada ödenmeme riski dikkate alınmamıştır. Üstelik garantiye alınan kredilerin kullanım alanları (işletme ve yatırım sermayesi olarak tanımlanmıştır) ise hiç hesaba katılmamıştır.

Kredilerin yenilenmesi ise önceden verilen kredilerin yenilenmesi ve henüz ödenmemiş faizlerinde yenilenen kredinin ana parasına eklenmesini ve tahsil edilmemiş faizlerin bankanın geliri olarak muhasebeleştirilmesini getirmiştir. Bankaların tahsil edilmemiş krediler nedeniyle kârlılıklarının artması ise daha çok vergi ve kâr dağıtımları ile sonuçlanması doğaldır.

KGF kefaleti, bankalarda ödenmeyen/ödenemeyecek duruma gelmiş kredilerin sorunlu olmaktan çıkarılmasını ve bu nedenle de sermaye yeterliliği oranlarının yükselmesine katkı yapmıştır.

7. Sonuç

Bankacılık sistemi mevcut ekonomik yapı içinde ekonomik döngünün sürdürülmesi için vazgeçilmez bir yapıdır. Ancak bu yapısı onun uluslararası düzeyde olduğu daha etraflı düzenlenmesini ve katı koşullar altında faaliyet göstermesini getirmektedir. Öte yanan ekonomik koşullar altında kredi canlılığının sürdürülebilmesi için getirilen yeniden yapılandırma, karşılıkların hafifletilmesi ve KGF kredileri gibi uygulamalar sermaye yeterliliği oranlarının iyileşmesini (veya iyi görünmesini) getirmektedir.

Bu kapsamda BDDK'nın 27.12.2018 tarihli açıklaması ile Yeni Ekonomi Programı Yapısal Dönüşüm Adımları 2019'da vurgulanan bankaların sermayelerin güçlendirilmesine yönelik önlemlerin çeliştiği düşünülmektedir.

Üstelik; borçlanmanın, gelecekteki gelirlerin bugünden tüketilmesi ve/veya kullanılması olduğundan hareket edilirse alınan tedbirlerin GSYH'nın ve tüketim kalemlerinin negatif seyretmesi ile geleceğe yönelik parlak bir durum yansıtmadığı gözlerden kaçırılmamalıdır.

Kredilerin artırılarak, ekonomik büyümenin sağlanmasına yönelik uygulamalar Minsky'nin Finansal İstikrarsızlık hipotezini çağrıştırmaktadır. Finansal İstikrarsızlık Hipotezi'nde bahsedilen spekülasyon finansman yönteminde şirketler borçlarının faizini öder, anaparayı tekrar borçlanırlar (roll over) yaparlar (Minsky H.P. 1992 ve Korkmaz Ö. Ve R.Yamak 2015) . Halbuki, yeniden yapılandırma ve KGF uygulamasıyla borçluların ödeme güçlüğü içine düşmesini engellemek veya faaliyetlerini en azından devam edebilmelerini sağlamak üzere yeni krediler verilmesi resesyon döneminde geri ödeme risklerini artıracak en azından erteleyecektir.

Ekonomik daralmanın üzerine, yabancı para ile borçlanma söz konusu ise, şirketlerin gelirleri yerli para, borçları ise yabancı para olduğunda ve kendini korumaya (hedge) almamışlarsa döviz fiyatlarında beklenmeyen bir değişim halinde ödeme güçlüğüne düşme riski daha da artacaktır.

¹ www.kgf.com.tr

Söz konusu yöntemler (yeniden yapılandırma, SYO'nun gevşetilmesi ile kredi hacminin artırılması) normal zamanlarda iyi çalışır ve şirketlerin kârlılıklarının artmasına yardımcı olur (kaldıraç etkisi). Ancak, ekonomik durgunluk veya resesyon zamanlarında borçların yenilenmesi (rollover) sorunların ertelenmesinden öte de bir kazanca işaret etmemektedir. Üstelik bankaların risklerinin birikmesine yol açabilecektir.

KAYNAKÇA

- Akçay Ü.2018: “Müteahhit düzeni battı, alternatifler neler?”, www.gazeteduvar.com.tr.
- Akçomak İ.S.2016: “Ahlaksız Büyüme”; İktisat ve Toplum Dergisi, sayı71, s.8-14
- BDDK 2019:“TürkBankacılık Temel Göstergeleri”;
http://www.bddk.org.tr/ContentBddk/dokuman/veri_0014_39.pdf
- BIS 2010: “Basel III: A Global Regulatory Framework for More Resilient Banks and Banking Systems”; <https://www.bis.org/publ/bcbs189.htm>
- BIS 2017: “Finalizing Basel III in Brief”; https://www.bis.org/bcbs/publ/d424_inbrief.pdf
- KGF 2019: KGF Veri Bülteni, www.kgf.com.tr; 26.04.2019
- Dalgın B. ve G. Sak2019: “Kredi Akışını Yeniden Sağlayarak Büyüme Süreci Nasıl Başlatılabilir?”;
https://www.tepav.org.tr/upload/mce/2019/bultenler/ekonominin_seyir_defteri/ekonominin_seyir_defteri__ikinci_kayit.pdf
- Dimson E.and P.March 1995: “Capital Requirements for Securities Firms”; The Journal of Finance; vol.50, no.3, pp..821-851.
- Geçer T. 2015: “Sermaye Yeterliliği Oranına Yeniden Bir Bakış” Adam Akademi, Cilt 5/1, s.77-92 (www.dergipark.org.tr; 10.06.2019)
- Hazar A. Ve Diğerleri (2017): “Bankacılık Sektöründe Sermaye Yeterliliği Rasyosunu Belirleyen Risklerin Analizi”; International Journal of Economic and Administrative Studies; 2018 (10) s. 135-150 (www.dergipark.org.tr; 10.06.2019)
- Kaufman, G.G. and Kenneth E. 2003: “What is Systemic Risk and Do Bank Regulators Retart or Contribute”; Independent Review, Vol.7, Issue.3 PP.371-391.
- Korkmaz Ö. Ve R.Yamak 2015: “Minsky Finansal İstikrarsızlık Hipotezi ve Türkiye Örneği”; Sosyal Bilimler Dergisi, (www.sbd.anadolu.edu.tr), Cilt 15, Sayı3, S.51-70.
- KPMG 2019: “Bankacılık , Sektörel Bakış”,
<https://home.kpmg/tr/tr/home/gorusler/2019/01/sectorel-bakis-2019-bankacilik.html>
- Külahi E.A., G. Tiryaki ve A. Yılmaz 2013: “Türkiye’de Basel I, II ve III Kurallarına Uyum Süreci”; Temmuz 2013; dergipark.gov.tr/maruoneri/issue/17901/187832
- Madura J. 2015: Financial Markets and Intitutions 11th Edition; Gengage Learnig.
- Minsky H.P. 1992: “The Financial Instability Hypothesis”; The Jerome Levy Economics Institute of Bard College; working paper no74;
(http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=161024)
- Mishkin F.S. ve S.G.Eakins 2006: Financial Markets and Institutions; Fifth Edition, Pearson , Addison Wesley.
- Mızrahi R. Ve İ. Kandemir 2018: “Türk Bankacılık Sektörünün Basel III Kriterleri Perspektifinde Değerlendirilmesi”; Muhasebe Ve Finans İncelemeleri Dergisi1,2(2018)148-161

- Soydemir S. ve A.Akyüz 2015: Sermaye Piyasası ve Borsa, Ekonomik Analiz, Kurumsal ve Yasal yapı, Tarihçe ve Tanıklıklar; İkinci Baskı, Scala Yayıncılık
- Soydemir S. 2018: “Şirketleşme ve Kurumsallaşma”; İktisat ve Toplum Dergisi, Sayı 92. S.39-43.
- Uludağ D. 2001: Aracı Kurumların Mali Yapılarını Güçlendirmeye Yönelik Bir Yöntem: Sermaye Yeterliliği, SPK Yayın no.134.